

ՈՂՋ ԼԵՐ, ՄԱՐԻԱՄ

(«La chiesa di polenta» քերթուածէն հատուած մը)

..... Գիւղէն. կը դողանջէ
Զանգն ազդարար: Զանգակատունն յարուցեալ
Բլրէ բըլուր կ'երգէ գիւղին՝

ՈՂՋ ԼԵՐ, Մարիամ:

ՈՂՋ ԼԵՐ, Մարիամ: Երբոր ողջոյնը խոնարհ
Զեփիւռներու թեւերուն վրայ կը սուրայ,
Գլուխ կը բանան մահացուները տըխեղծ
Տանդէն ու Հարութ:

Սըրինգներու մեղմ եւ յուշիկ մեղեդի՝
Կ'անցնի անտես՝ երկնից, երկրիս ընդմէջէն.
Թրգ. Տ. Ն. Փ.

Ոգինե՞ր են երբեմնի, որ դեռեւս կան,
Ու պիտի'լլան

Ու մոռացօք մ'անոյշ կեանքի տաժանքին,
Հառաչ մ'անդորր խոկումներով պատարուն,
Արտասուելու կաթոգին տենչ մը հեշտին,
Հոգին ամբողջ կը պատեն:

Գազան, անբան, իր, կը լըռեն: Վարդենի
Վերջալոյսն արդ կապոյտին վրայ կը ներկուի.
Կը մըմնջեն ալետատան բարձունքներն,
ՈՂՋ ԼԵՐ, Մարիամ:

G. CARDUCCI

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԻ ՄԸ ԷԶԵՐԷՆ

ԿԱՄՔ ԵՒ ԳՈՐԾ

Թըռռունի թեւ կ'ուզեմ ես,
Ճըռռողական դայլայիկ,
Ծաղիկներու բոյրն ու տես
Գոյն քան ըզգոյն գեղեցիկ:

Թագ մը կ'ուզեմ ոսկեհոռ,
Արքունական ծիրանի,
Մեծ միտքերուն հանճար սուր,
Անոնց համբաւն անուանի:

Փառքն ունենալ կ'ուզեմ դեռ
Առաքինւոյն և պարծանք,
Եւ քան ամէն ինչ ի վեր՝
Պատիւ անձիս ու յարգանք:

Կ'ուզեմ... և ալ ի՞նչ գիտնամ,
Բայց խենդ միայն ուզելու՝
Պարտքերու մէջ շատ անգամ
Կը գըտնուիմ զանցառու:

Ի՞նչ շահ միայն ուզելէն՝
Եթէ ոչ խօլ մի պատրանք,
Քանի որ դեռ լըրջօրէն
Զունիմ տոկուն աշխատանք:

Ո՛չ, կամք միայն չի բաւեր,
Եթէ ստուգիւ կ'ուզեմ ես
Դիւք մ'ունենալ պատուաբեր՝,
Հարկ է քըրտնիմ մեծապէս:

ՌիւՍԼԻՏ

ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ԿԱԻՇ

Տըղայ մը ձեռքն առած կաւ
Ըզբօսանքի պատճառաւ,
«Ի՞նչ ես, կ'ըսէր, դու ի՞նչ ես
Որ անուշ հոտ կը բուրես»:

Պատասխանեց նա իսկոյն.
«Կաւ եմ անարգ, յետագոյն,
Բայց վարդերու հետ քընքուշ
Կ'ապրիմ ես հեշտ ու անոյշ»:

— Թէ սիրտ ունիս երկաթի,
Կ'ուզե՞ս փոխել զայն ոսկի.
Բարի և կիրթ հոգիներ
Միշտ ունեցիր քեզ ընկեր:

Թրգ. Տ. Ն. Փ. ՌՈՎՍՏԱՆ

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

(Շար. տես «Բազմավէպ» 1932, էջ 178)

Խեղճ բանաստեղծն իր ամուրի կեանքէն
տնտեսական տագնապալի կացութիւն մը
ժառանգած էր. ահագին պարտքեր ունէր,
որոնց համար քանիցս, տանը մէջ, կնոջը
ներկայութեան դատական հետապնդումնե-
րու ենթարկուած էր, կարասիները պաշ-
տօնապէս գրաւի տակ առնուած էին, և
չէր կրնար նաեւ ժառանգած կալուած-
ներն ու հողերը ծախելով այդ տխուր
կացութենէն փրկուիլ՝ քանի որ անոնք
եւս, տակաւին նախորդ լորտին ձգած
պարտքերուն փոխարէն գրաւուած էին:

Այս պայմաններուն մէջ, Լէյտի Պայ-
ըն իր ծնողքէն հրահանգուած և անոնց
սպասուհիին օգնութեամբ աղջիկը հետն
առնելով՝ իր հայրենական գիւղը, Սիհամ
բաշուեցաւ: Երեկոյեան դէմ Լորտ Պայըն
տուն վերադարձին, ընտանեկան բոյնը
դատարկ գտաւ: Անմիջապէս Ատային նըն-
ջասենեակը վազեց, ուր անկողին վրայ
գնդասեղով զարնուած նամակ մը գտաւ.
կնոջը գիրն էր, որով կ'իմացնէր թէ՝
Ատային հանգստութեան և իր առողջու-
թեան համար քիչ մը առեն ծնողաց տունը
կ'երթար:

Սեկնած էր՝ առանց միաս բարովի և
առանց որ հայրը անգամ մ'ալ համբու-
րէր իր աղջիկը, Ատային անոյշ և ժըպ-
տագին աչքերը: Յաջորդ առաւօտուն Պայ-
ըն կնոջմէն նամակ մը կը ստանար,
համբաւէն գրուած, որուն մէջ քաղցր ոճով
մը ցաւ յայտնած էր մեկնելուն համար,
և յուսամ թէ, զրբէր էր, քիչ առենէն
դուն ալ Միլպանքներու բնակարանը կու
գաս մեզի հետ հանգչելու և կազդուր-
ուելու:

Երբորդ առաւօտը զօրաւոր հարուած
մը՝ իջաւ Պայընի սրտին, երբ իր անե-
րոջմէն վերջնագիր մը ստացաւ պաշտօ-
նական դրոշմաթուղթի վրայ գրուած,
որով կը հաղորդէր իրեն թէ՝ անխոստո-
ւորով կը պատճառներով, որոնց միակ պա-
վանելի պատճառներով, անհրաժեշտ
տասխանատուն ինքն էր, անհրաժեշտ
նկատուած էր կեանքի և ընչից վերջնա-
կան բաժանում մը և թէ իր կինն ու
աղջիկը վերստին տեսնելու յոյսեր պէտք
չէր տածել այլեւս:

Պայընի մահէն վերջ հրատարակուած
մտերիմներու յիշատակներէն և իր թըղ-
թակցութիւններէն դատելով կարելի է
բացարձակ համոզում գոյացնել թէ՝ Պայ-
ըն բոլորովին անգիտակ էր մարդակերպ,
աւելի ճիշտը՝ հրեշտակագեղ հրէշներու
լարած թակարդներէն և կը կարծէր որ
Լէյտի Պայըն իսկապէս ջղային սրտնե-
ղութեան մը մէջ լքած էր տունը՝ քիչ մը
առեն հանգչելու համար:

Մարդակրօն անգլիացիներն ու անգ-
լուհիները մոռցան թէ Պայընը քիչ ա-
ռաջ համբաւի պատուանդանի կատարը
բարձրացուցած էին. յետագարձ շարժու-
մով անխնայ հարուածեցին զայն ու փոր-
ձեցին թաւալել զրպարտութեանց տիղմին
մէջ: Բարոյականի այդ ինքնակոչ առ-
պետները առանց երբեք գիտնալու բուն
պետները առանց երբեք գիտնալու, պատճառը
Լէյտի Պայընի բաժանման, կարծեցին
արդարութեան վճիռը գործա-
դրել զլիապատելով նախ զրպարտուած Պայ-
ընը, և ապա փորձելով այդ վատութեան
բընը, և ապա փորձելով այդ վատութեան
արդարացումը փնտռել՝ իրենց յօրինած
ազտոտ յերիւրանքներն իբր ճշմարտու-
թիւն հռչակելով: Սակայն ի վերջոյ միա-

Շեւիկի և ընկերոջը դիակները վխարեճ-
հիոյի ծովափը նետուեցան կոհակներէն:
Հին դարերու սովորութեան համաձայն,
փայտակոյտի մը վրայ գինի և մշկահոտ
համեմներու իւղեր սրակելով՝ Պայրըն այ-
րեց բարեկամին մարմինը ու մոխիրը
թանկագին անօթի մը մէջ առաւ:

Հրաճք. Շեւիկի մարմինն ամբողջու-
թեամբ մոխիր դարձած էր, միայն սիրտը
մնացած էր խարոյկին տակ որ խանձած՝
կը ծխար:

Նոր օրերու այդ Երբիդէսին աճիւնները
Պայրըն անձամբ տարաւ Հոռոմ, ուր դամ-
բարանի մը մէջ ամփոփեց:

Պայրընի մեծագոյն վիշտերէն մին ալ
այն եղաւ՝ որ իր ամենասիրելի մտերի-
մներէն զոնէ տասնեակնից հոգի արկած-
ներու զոհ գացին:

Անգլիոյ մէջ իր դէմ մղուած պայքարը
փոխանակ մեղմանալու՝ ընդհակառակն
աւելի սուր հանգամանք մը ստացեր էր:
Գրական բոլոր հանդէսներն և օրաթիւ-
թերը շարունակ մաղձոտ ու թունալից
ակնարկութեամբ, յերկրածոյ զգուշի
սուտերով կ'ուզէին տղմասոյց սպաննել
մեծ վտարանդին: Զուիցերիայէն անցաւ
Իտալիա և որոշեց ամէն կապ իր զեւ ան-
ցեալին հետ: Այն վերջին թերթերը, զորս
թշնամիները կրցեր էին հասցնել իրեն,
կը պարունակէին ողորմելի այլ մաքրա-
կրօն աշուղներու կեղտոտ յարձակումը,
որով կ'անուանէին զՊայրըն «Սատանա-
յական դպրոցի մը պետ»: Ահա այդ իսկ
բաւական է թափանցելու համար Պայրընի
պողպատեայ նկարագրին՝ որով դիմադրեց
հրէշային հալածանքին: Անոնց ամէնուն
հանգէպ իր միակ պատասխանն եղաւ
նորանոր բանաստեղծական, ողբերգական,
նորանոր և մանաւանդ երգիծական
թատերական հրատարակութիւնը, որոնցմէ
ոմանք գրեթէ անկապակից, երբեմն թոյլ
ու անազդեցիկ, սակայն, միգամտորու-
պէս կործանած ու փշուրած արեւային
զրուածներու նման զողահար շողիւն մը
կ'արձակէին: Սակայն երբ որ իմացաւ
թէ իր կինն ալ միամտօրէն արձագանգ

կ'ըլլար երբեմն իր կողմէ սիրուած ու
պաշտուած աղջիկներու հնարած ամենա-
ստորին ամբաստանութեանց — որովհետեւ
անոնք չէին ներեր Պայրընի ընտանեկան
բոյնի երանութեան մէջ քանի մը օր իրենց
հիւանդներէն վերջապէս ինքզինքը ձեռք-
ազատելու փորձը, ու կը հետապնդէին
մեծ վտարանդին՝ անոր անունը, համբաւը
արատաւորելու մոլուցքով լցուած — Պայ-
րըն դառնացած հոգիով սկսաւ տեղի տալ
և իտալիոյ մէջ անցուցած առաջին քանի
մը ամիսներու ընթացքին եղան օրեր՝ որ
ան ամենէն ազտեղի դասակարգերու կոյ-
ուղիներու եզրը գնաց հանգչիլ: Ինքզինքը
պղտոր հոսանքն ի վար նետել փորձեց,
այդու գոնէ մոռնալու համար իր կեան-
քը, յոյսը, սէրն ու հաւատքը մեռցնել
շանացող ազնուապետական աղիւծներու
կեղծիքով պղծուած ժանտախտաբոյր հո-
գիները, և անոնցմէ յաւիտեան հեռանալու:
Սակայն ճակատագիր մը կայ որ մէկ
վայրկեանէն միւսը կրնայ այլակերպել
վհատին, յուսահատին սեւասքօղ հոգին
որ արդէն ինքնասպանութեան եզրն է
հասած:

Փոխանակ 1824ի Ողիմպեան աստուած-
ներու նախանձ ազդող դիւցազնական մահ-
ուան՝ 1817ին արդէն մոլութիւններէ եւ
հիւանդութիւններով կրճուած մարմինը
գնդակով կամ չուանով կամ ծովուն և
անփառունակ մոռացումի ու մահուան
գիրկը պիտի սուզուէր, մինչ ամառան
մ'ընթացքին չորս լուսաւոր ճառագայթ-
ներ եկան՝ ապողոնեան լայն ճակտին իր
արցունքոտ աչքերը դէպ ի արշալոյս մը
դարձնել:

Մագերու փնջակ մ'էր որ կը ստանար
Իր Աւիուսթա քրոջմէն՝ հետեւեալ սըր-
տայոյզ երկտողով:

«Արիութիւն, յաջողեցայ վերջապէս
ինքս կորել սիրական Ատայիդ մագերէն
ու զրկել բեզի: Համբուրէ գայն և պահէ
կուրծքիդ վրան»:

Պայրընի ծնած վայրկեանէն իսկ հա-
ւատարմութեան տիպար ճանչցուած իր
ճառային՝ Ֆլեչէրի՝ Անգլիա եղբորը ուղ-

ղած նամակը աչքի առջեւ ունիմ, որ
հրատարակուեցաւ ասկէ տասնեակնը տարի
առաջ:

« Կէսգիշերին եկան իրեն յանձնելու
սատափէ փորըրիկ տուփ մը. երբ մի-
լորտը բացաւ և ակնարկ մը նետեց՝
յանկարծ դեղնեցաւ դէմքին գոյնը: Մեծ
սրահին մէջ այդ պահուն ըստ սովո-
րականին կ'երգէին վենետիկցի զինով
երգիչներ ու երգչուհիներ: Արիւծի մօրն-
չիւն մը լսուեցաւ և տեսայ որ միլորտը
դուրս, մութին մէջ սլացաւ. քանի մը
քարէ սանդխամատերէ վար՝ նետեց
ինքզինքը կոնտուին մէջ՝ ու կոնտու-
լավարը կը բնանար: Ստուերի նման
ես ալ վար սահեցայ ու զոյգ մը թեւ-
ճակ առի: Միլորտը զիս չտեսնելու
զարկաւ և առանց բերնէն բառ մը
հանելու՝ ձեռքով դէպ ի ծովը նշան
տուաւ: Թիերու արագ ու համաչափ
հարուածներ քիչ ատենէն մեզ դուրս
հանեցին կղզեակներու բաւիղէն: Հոն
բացը, ձեռքի երկրորդ նշանի մը վրայ՝
թիերը անշարժ կեցան: Միլորտ ճա-
կատը ձեռքերուն մէջ առած՝ ժամերով
մնաց այնպէս. երբեմն թեթեւ դող մը
կը ցնցէր մարմինը: Հագուստս կամա-
կը ցնցէր մարմինը: Նախապէս ետ քաշուեցայ
ջառնէ, և անմիջապէս ետ քաշուեցայ
խուսափելու համար ոտքին հարուած-
ներէն, որ սկսեւ էին գործել վերջին
քանի մը ամիսները: Զարմանալի բան:
Միլորտը մինչեւ վերջ անշարժ մնաց:
« Ատա, առաւօտեան դէմ լսեցի որ « Ատա,
անուշ աղջիկս » կը մըմջէր մագե-
րու փունջ մը հպած շրթունքին »:

Ճակատագրին զրկած Մայիսեան ըս-
չեղէն մին եղաւ Ատայի մագերուն ցորե-
նագոյն փունջը:

Երկրորդն եղաւ գեղեցիկ կղզեակի մը
ճառաստաններուն մէջ հիմնուած տուն մը,
որ քանի մ'անգամ իր ուշադրութիւնը
գրաւած էր:

Անքուն գիշերէ մը վերջ՝ արշալոյսին
առաջին շողերուն տակ նաւակն այդ

կղզեակին առջեւէն կ'անցնէր, երբ Պայ-
րըն հետաքրքրութեամբ հարցուց կոնտու-
լավարին, թիթայի, թէ ո՞ր ընտանեաց
կը պատկանէր ան:

— Միլորտ, պատասխանեց, այս կըղ-
զին հայերուն մենաստանն է, Ս. Ղազար:

— Զիս հոս ձգէ ու գնա: Ֆլեչէր ծա-
ռայէս զատ ո՞չ մէկուն պիտի չըսես հոս
մնալս. երբոր պէտք ունենամ՝ քեզի լուր
կը ղրկեմ:

Վայրկեան մը վերջ Պայրըն կղզեակին
ափէն կը դիտէր իր կոնտուին սրնթաց
անհետիլը ուրիշ կղզեակներու ետին: Իրմէ
քիչ անդին, ապառաժին մէջ փորուած
խորշին՝ կապարով ձուլուած Ս. Կոյսին
փորըրիկ դէմը մը կ'երեւէր՝ երեսը ծովուն
դարձուցած: Պայրըն խորհուրդներու մէջ
սուզուած՝ ծովուն անհունութիւնը կը դի-
տէր, երբ մարդկային ձայն մը լսեց և
իր մօտ տեսաւ պատկառելի դէմքով մէկը,
ճաղատ գլխով և լայն ու գորշագոյն մօ-
րուքով վանական մը: Քիչ մը հեռուն
պատին մէջ բացուած դուռ մը ցոյց կու
տար թէ անձանթը ուսկից եկած էր:

— Ինչ կ'ուզես, որդեակ, հարցուց
վանականը քաղցրութեամբ:

— Զեր պատերուն ու դաշտին խա-
ղաղութիւնը զիս իրենց քաշեցին, հայր,
պատասխանեց: Զեր թոյլտուութեամբ
կ'ուզեմ քիչ մը հանգչիլ այստեղ:

Վանականը սուր նայուածքով մը ան-
միջապէս թափանցեց անձանթ հիւրին
հոգեկան տառապանքին և ըսաւ.

— Տիար, մենք հայեր ենք, վա-
նականներու միաբանութիւն մը որ խեղճ
հիւրընկալութիւն մը կրնանք տալ, բայց
ինչպէս որ ենք՝ պանդուխտ միշտ զըր-
կաբաց կ'ընդունինք: Ով որ կու գայ
միտու մեզի մօտ՝ կը մնայ ուզածին պէս,
իսկ երբ ուզէ մեկնիլ՝ կամքը իրն է, կըր-
նայ մեկնիլ:

Զանգակի մը զիւ ձայնն ընդմիջեց վա-
նականին խօսքը, որ ծնրադրեց Ս. Կու-
սին արձանին առջեւ ու աղօթեց. ապա
սին արձանին առջեւ ու աղօթեց. ապա
ոտքի ելաւ, դարձաւ դէպ ի ծովն և քա-
ղաքը՝ և խաչակնքելով օրհնեց ջուրերն

